

כניסה לבתי עבודה זרה בסד"ח

רס"ן, הרב מרדכי כהן – רב תל נוף

- א. הקדמה
- ב. מקור הדין
- ג. כניסה לבית עבודה זרה בצורך גדול
- ד. בדין כניסה לחצר הסמוך לבית עבודה זרה
- ה. דין כניסה למסגד
- ו. סיכום

א. הקדמה

בצה"ל נערכים מעת לעת סיורי חינוך במסגרת סד"ח (סידרת חינוך) אשר במסגרתם מועברים תכנים באשר לדתות השונות ואף נערכים ביקורים במרכזים שונים של הדתות. האם מותר לחייל להיכנס במסגרת הסיור לכנסיה או למסגד, כדי להתרשם וללמוד על הדתות האחרות? במסגרת ההתעסקות בנושא זה נפתח בראשית הדברים בדין בנין שנכנה לעבודה זרה, היינו שהוא עצמו משמש כעבודה זרה או שנכנה לשם הנחת עבודה זרה שתעבד בו.

ב. מקור הדין

המשנה במסכת עבודה זרה¹ אומרת:

"תנן שלשה בתים הן: בית שבנאו מתחלה לעבודת כוכבים - הרי זה אסור; סיידו וכיידו לעבודת כוכבים וחידש - נוטל מה שחידש; הכניס לתוכה עבודת כוכבים והוציאה - הרי זה מותר".

ופירש רש"י:

"שלשה בתים הן - לענין ביטול עבודת כוכבים. בית - שתחילת בניינו לעבודת כוכבים והיו עובדין את הבית עצמו. הרי זה אסור - דכל הבית הוי עבודת כוכבים ואם העובד כוכבים בנאו אסור עד שיבטלנו שיתוץ ממנו קצת, ואם של ישראל הוא אסור עולמית אבניו עציו ועפרו".

וכתבו התוספות שם דיפה כיון רש"י שהיו עובדין את הבית עצמו, כיון שאם לא עובדים הרי

זה משמשי עבודה זרה דלכולי עלמא אינם אסורים עד שיעבדו. ופירושו דכיון שבבית עצמו נעבד הרי זה נאסר בבנייתו אף על פי שלא השתחווה.

וכתב הבית יוסף² דכן היא דעת הר"ן וכן פסק בשולחן ערוך שם:

"בית שבנאו מתחלה שיהא הבית עצמו נעבד, וכן המשתחוה לבית בנוי, הרי זה אסור בהנאה. היה בנוי וסיידו וכיידו לשם עבודת כוכבים עד שנתחדש, נוטל מה שחידש והחידוש אסור בהנאה מפני שעשהו לעבדו, ושאר הבית מותר".

א"כ כל שבנאו שיהיה נעבד או שהשתחוה לו הרי אסור להנות מאותו בנין. ומתי יותר הבית? אומרת המשנה הכניס לתוכה עבודת כוכבים והוציאה – הרי זה מותר.

והבית יוסף בשם הר"ן כתב שם, שמדובר שישראל הוציא את העבודה זרה וכיון שהיה לתשמיש עראי בלבד הרי זה מותר ומ"מ כל זמן שהעבודה זרה בבית, מיתסר מדרבנן וכן אם הכניס עבודה זרה דרך קבע לא יועיל להוציאה כיון שהבית נעשה משמש לעבודה זרה.

והביא הר"ן גם דעת אחרים שמפרשים שמי שהוציא את העבודה זרה, היינו דווקא הגוי ולא ישראל ואפילו שהכניסה מתחילה דרך קבע הרי זה מותר, כיון שסלקה משם ואין דעתו להחזירה, ביטל משמשיה, היינו הבית.

מכל מקום בין לדעת הר"ן בין לדעת אחרים כל זמן שיש בבית, עבודה זרה – הרי זה אסור בהנאה.

ופסק בשולחן ערוך שם:

"הכניס עבודת כוכבים לתוך הבית, כל זמן שהוא שם, הבית אסור בהנאה. הוציאה, הותר הבית".

וכתב הש"ך שם:

"לתוך הבית- והבית עצמו לא נתכוין לעבוד. הוציאה- אפילו דעתו להחזירה וכן אפילו הוציאה ישראל מותר כיון שלא הקצהו לאליל אלא לפי שעה. טור ור"ן בשם רש"י".

נמצינו למדים דכל בית שנמצא בו עבודה זרה גם אם לא עובדים לבית עצמו, הרי זה אסור בהנאה. משמע שאם נכנס לבית שיש בו עבודה זרה ולא נהנה מהעבודה זרה וכגון שלא נכנס מרצונו, יהיה מותר להיכנס לבית.

איברא דמתניתין³ תנן :

"עיר שיש בה עבודת כוכבים - חוצה לה מותר. היה חוצה לה עבודת כוכבים - תוכה לה מותר. מהו לילך לשם? בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום - אסור, ואם היה יכול להלך בה למקום אחר - מותר".

ופרש"י :

"עיר שיש בה עבודת כוכבים - שיום איד יש לבני העיר היום לעבודת כוכבים שבעיר. חוצה לה מותר - לשאת ולתת עם היושבין חוץ לעיר שאין נמשכין אחר אותה עבודת כוכבים שכן מנהג זה עובד את שלו וזה עובד את שלו ויום איד של אלו אינו ביום איד של אלו. היה חוצה לה עבודת כוכבים - כלומר עבודת כוכבים שהיום עובדין ליראה שלהם. תוכה מותר - שאין בני העיר עובדין לאותה יראה. מהו לילך לשם - לאותה העיר ביום עבודת כוכבים שלהם לספר עם אחד מבני העיר.

בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום - שאין דרך יוצאה מאותה העיר לילך לעיר אחרת ודרך הכבושה מכאן לאותה העיר מיוחדת לאותה העיר לבדה אסור לילך שם מפני חשד שנראה כמהלך לעובדה.

ואם - דרך מסלול זה הולך גם לעיר אחרת. מותר - דהרואה אומר למקום אחר הולך".

וכתב הרמב"ם⁴ על המשנה לעיל :

"יש לדעת שכל עיר מערי האומה הנוצרית שיש להם בה במה, רצוני לומר בית תפילתם, אשר הוא בית עבודה זרה בלא ספק, הרי זו העיר אין מותר לעבור בה בכוונה, וכל שכן לדור בה. אבל ה' מסרנו בידיהם עד שנדור בעריהם בעל כורחנו, לקיים ייעודו הרע 'ועבדתם שם אלוהים מעשה ידי אדם עץ ואבן'. ואם זה הוא דין העיר, קל וחומר לדין בית עבודה זרה עצמו, שכמעט אסור להביט בו, וכל שכן לקרב אליו, וכל שכן להיכנס אליו".

וכן כתב הריטב"א⁵ :

"פרש"י ז"ל משום חשדה דחשדי ליה דאזיל למיפלא לעבודה זרה, וטעם נכון הוא⁶ דהא בגמרא אמרינן דחיישינן לחשדה ואפילו במקום סכנה כגון דצחי

3 עבודה זרה יא, ב.

4 רמב"ם על משנה מסכת עבודה זרה פרק א משנה ד.

5 חידושי הריטב"א עבודה זרה יא, ב.

6 בערות על חידושי הריטב"א (מוסד הרב קוק) כתבו שכן פירשו הרשב"א והאור זרוע ובר"ן. והרא"ה כתב

מיא דאי לא שתי מאית והיא בכלל אבזרי עבודה זרה שיהרג ואל יעבור, ולפי זה אסור ליכנס לבית עבודה זרה במקום שאין רגילין הגויים ליכנס לשם אלא לצורך עבודה זרה בלבד, אבל אם יש שם חצר לדון או שדרכין ליכנס שם לעשות צרכיהם או לעבור שם דרך קפנדריא מותר, ואפילו במקום הפסד ממון בלבד, דהוה ליה כהא דתנן שאם אין הדרך מיוחדת לאותו מקום מותר, וכל כיוצא בזה מותר לעשותה קפנדריא דקלון הוא, וכן אמרו בירושלמי מהו למעבד קומי צלמניא אבזריא אמר ליה עבור קומי וסמי עינוי.

ויש שפירש במשנתינו שאפילו אין כאן מקום חשד אסור, לפי שעושה שם אסופה ורוב עם, שהוא כבוד לעבודה זרה כשמתאספין עם רב ליריד שלה, וכן אמרו בירושלמי (הלכה ד) אמר רבי אבהו אסור לעשות חבלה, ותני כן לא ישאל בשלומו במקום שהוא מתחשב, תו גרסינן בירושלמי אכנסאי אסור בן עיר מותר, שיירא לעולם מותרת שכן דרך שיירא לילך בכל".

ובשו"ת יביע אומר⁷ כתב בשם שבילי דוד⁸: דהליכה לבית תפילתם הוי איסור דאורייתא. כן הביא מארעא דרבנן⁹ שכתב משם תלמידי ר' יונה שגם אם יש חשש לאיבה אין להתיר איסור דאורייתא.

יתר על כן כתב הריטב"א¹⁰ בדין יולדת נוכרית בשבת:

"שרי משום איבה. פירוש בדברים שאין בהן חילול שבת ואפילו בשל דבריהן, דהא פשיטא דמשום איבה לא שרינן אפילו שבות של דבריהם חס ושלום".

ועל פי דברי הריטב"א תמה בשו"ת יביע אומר שם, על דברי שו"ת ישיב משה¹¹ – שכתב על מקרה שהוזמנו יהודים לבוא לכנסיה ונכנסו לשם רוב הקהל מפני שחששו לאיבה ושנאה שאינו נכון להתיר במקום איבה, אלא למעט המוכרחים להיכנס ולנוודעים להם ויגלו ראשם קודם כניסתם לכנסיה כדי שלא יראו כמשתחוים להם – וכתב עליו תימה שלא זכר שר מדברי הרמב"ם והריטב"א שהדבר אסור מן הדין וא"כ אי אפשר להתיר משום איבה.

7. שהוא משום חשד למשא ומתן וביריד של עבודה זרה.

8. חלק ז יורה דעה סימן יב.

9. יורה דעה סימן קנד.

10. סימן שנד.

11. עבודה זרה כו, א בד"ה אולודי בשבת בשכר (לפנינו מופיע "אולודי נוכרית בשבתא").

12. חלק א סימן רלה.

ועיין עוד בספר חסידיים¹² חומרת הנכנס לכנסיה שכתב:

"כומר אחד היה חייב ליהודי כסף וידע הכומר שלא ילך אחריו לבית התיפלות וכשהיה הולך לתבוע חובו הלך הנכרי לבית התיפלות ולא רצה היהודי לילך אחריו שם.

איש אחד הלך בבית עבודת אלילים ונתחרט. שאל לזקן להורות לו מה לעשות א"ל באיזה יום היה כך וכך בכל שנה באותו יום תתענה וכן עשה.

יהודי אחד הלך בחצר בית עבודה זרה כשיצא שמע בת קול שאמרה ואותי השלכת אחרי גוך (מלכים א' יד, ט) והתענה כל ימיו. אמרו לחכם למה לא תלך לקראת המלך אמר מביאין פסל שלהם וקטורת עבודת אלילים תועבה, לכך לא אלך שם".

ג. כניסה לבית עבודה זרה בצורך גדול

ובמסכת שבת¹³ מובא לכאורה היתר להיכנס לבית עבודה זרה במקום צורך גדול וכמובא שם:

"רב לא אזיל לבי אבידן, וכל שכן לבי נצרפי. שמואל, לבי נצרפי - לא אזיל, לבי אבידן - אזיל".

ופרש רש"י:

"דבי אבידן - ספרים שכתבו להם הגלחים להתווכח עם ישראל, ומקום שמתווכחים שם קרי ליה בי אבידן. לבי נצרפי - עבודה זרה, וכך שמה".

אם כן נראה שרב הביין ש'בי אבידן' יש לו דין עבודה זרה ולכן לא נכנס ושמואל כן נכנס לכאורה לבית עבודה זרה.

אולם התוספות¹⁴ הביאו את הגמרא בשבת וכתבו:

"הרחק מעליה דרכך זו מינות - והא דאמרינן בפרק כל כתבי (שבת קטז, א) דכמה אמוראי הוו אזלי לבי אבידן זהו להתווכח עמם ולא היה מקום מינות ממש אלא מקום ויכוח ומתקבצים שם חכמי עובדי כוכבים ונושאים ונותנים בדינים ומאן דלא הוה אזיל היינו מיראה שלא יהרגום וכן משמע דאמר רב

12 (מרגליות) סימן תלה.

13 דף קטז, א.

14 עבודה זרה יז, א.

נחמן אנה מינייהו ומסתפינא מינייהו ודלא כפ"ה¹⁵ שפירש בסמוך שהוא מקום עבודת כוכבים".

אם כן מה שנכנס שמואל ל'בי אבידן' הוא מפני שאינו לעבודה זרה כלל, ואם היה לעבודה זרה כ'בי צרפי' הרי שלא היה נכנס, מפני האיסור.

ובשו"ת אגרות משה¹⁶ כתב:

"איסור להיכנס לכנסית הנוצרים. פשוט שלהיכנס לכנסית הנוצרים שהוא מקום שעובדים ועושין תפלותיהם שאסור אף להיכנס רק להביט בצורות שהיו ידועין שרק לנוי נעשו שליכא לתוס' שבת איסור הסתכלות בהו כלמקום העבודה זרה גופא כדאיתא בעבודה זרה דף י"ז הרחק מעליה דרכך זו מינות ולבית אבידן שהיו הולכין כמה אמוראי כתבו התוספות שם **שלא היה בית מינות ממש אלא מקום ויכוח**, וגם הוא איסור הנאה, ונידון התוספות הוא כשהן נמצאים במקומות אחרים. ובית אלילים שבסימן קמ"ב סעיף י"ז אינו בית ששם עושין תפלותיהם ועבודותיהן דהא לא היה שייך לומר שאיכא שם דרך לעבור בו אלא בית מיוחד להעבודה זרה לפי מחשבות העובדים את העבודה זרה שהאליל בא לשם ואין עושין שם כלום, אבל בבית שעושין עבודותיהם אסור בכל אופן, ודין החצר הוא חצר שאין שם כלום והנידון הוא רק מפני החשד שלכן כשדרך עובר בו למקום אחר מותר, וגם הא שכתבו התוספות דצורות לנוי מותר הוא דוקא לנוי בעלמא כאנדרטא של מלכים וצורות שבמטבעות ותמונות (פיקצ'ס) שבבתים, אבל אם נעשו לנוי העבודה זרה ובית העבודה זרה אסור בהנאה כמו העבודה זרה, כמפורש בעבודה זרה דף נ"א וכל הצורות הנמצאים שם כולם אף אלו שלא נעבדו נעשו לנוי להעבודה זרה ולבית העבודה זרה שזה אסור, וגם לבד האיסור דבר השחתה הוא באמונה ובדעות שיהיה רצון לילך לשם, וגם בני הר"ד שליט"א אומר שכל העניין נעשה להסית ולהדיח בהתקרבות שזה ודאי הוא דבר אסור לעשות רצונם ולהתקרב להם ולכן ח"ו מליך לשם".

ועוד עיין שו"ת חיים ביד¹⁸, שכתב בפשיטות שיש איסור כניסה לכנסיה וגם אם תאמר שרק

15 שם ע"ב ד"ה לבי אבידן וז"ל: "בית שאוכלין ושותין לכבוד עבודת כוכבים ומזבלים ויכול לעבודת כוכבים ומפקחין על עסקיה לידע מה היא צריכה ומתנדיין".

16 יורה דעה חלק ג סימן קכט.

17 צל בית עבודת כוכבים תוכו ונגד פתחו, תוך ארבע אמות אסור. צל שלאחריו, מותר, ואפילו תוכו, אם גוזל הרבים שקדם לו הדרך ואח"כ בנה שם בית עבודת כוכבים, מותר לעבור דרך שם. אבל אם קדם הבית לדרך, אסור. ויש אוסרים בכל גוונא (רמזים).

18 סימן כו.

עושים זכר לעבודה זרה שלהם ולא עבודה זרה ממש, מיהא פלגא דמידי סרך טומאה וסט"א לא פלט ובפרט כשהנכנס הוא ישראל זרע קודש דהחיצונים דבקים בו כמי שנכנס למקום הדבורים וזה פשוט וברור ושכלי וצריכים טבילה ומלקות ולתת מלבושים שנכנסו בהם לעניים מרודים דתיהוי להו כפרה.

והגאון רבי אליעזר דייטש¹⁹ נשאל על אודות אנשי צבור יהודים שנועדו ביום הזיכרון של אחד משרי המדינה ונכנסו לבית תפלתם לטקס אשכבה, והשיב, שאין ספק שעברו על איסור חמור שיש בו שורש העוון של עבודה זרה, שאפילו במקום איבה אין מקום להתירו כלל, ואוי לדור שכך עלתה בימיו לעבור על עוון גדול כזה, ובודאי שצריכים כפרה, ועליהם לחזור בתשובה גמורה, והשי"ת יסלח להם כי לכל העם בשגגה. ע"כ. וכן פסק הגאון רבי עובדיה הדאיה²⁰, ע"ש.

נמצאנו למדים דהנכנס לכנסיות די בכל אתר הרי הוא עובר איסור דאורייתא²¹ ואפילו באיבה לא התירו גם אם רק יעבור על איסור מדבריהן ולכן גם במסגרת סיורים שעושים דרך הצבא, אין לחייל להיכנס לכנסיה, דהיא בית עבודה זרה.

ד. בדין כניסה לחצר הסמוך לבית עבודה זרה

מתניתין²² כפי שהבאנו לעיל תנן:

"עיר שיש בה עבודת כוכבים - חוצה לה מותר. היה חוצה לה עבודת כוכבים - תוכה לה מותר. מהו לילך לשם? בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום - אסור, ואם היה יכול להלך בה למקום אחר - מותר".

כתב הטור²³:

"עיר שיש בה אליל אסור לילך שם אם הדרך מיוחד לאותו העיר לבד כגון שאין הדרך כבושה מכאן לשם אלא לאותה העיר אבל אם יש מעבר לעבור משם לעיר אחרת מותר ופירש"י דטעמא משום חשדא שיחשדוהו שהולך לשם לאליל ומשום הכי קאמר בירושלמי שלא אסרו אלא באכסנאי אבל בן עיר מותר. שיירא מותר שכן דרך שיירא לילך בכ"מ וכו' וכתב הרשב"א ומשום הך טעמא דחשדא אפילו ישראל הדר בעיר שיש בה אליל אסור לילך לרחוב שאליל שם אם אין אותו רחוב פתוח לשווקים אחרים דנראה כהולך

19 שו"ת פרי השדה חלק ב סימן ד.

20 ישכיל עבדי חלק ח סימן כ אות מו.

21 כפי שהובא בשבילי דוד יורה דעה סימן קנד.

22 עבודה זרה יא, ב.

23 יורה דעה סימן קמט.

שם כדי לעובדה וכל שכן שאסור ליכנס לעולם לחצר אליל ואפילו לדבר עם אחד מהם ואפשר אפילו על עסקי רבים ואפילו על פקוח נפש אסור ליכנס שם כדאמרינן גבי מעיין המושך מים לפני אליל שלא ישתה אפילו אי מאית אי לא שתי ע"כ וכו".

וכתב הבית יוסף שם:

"וכתב הרשב"א ומשום הך טעמא דחשדא אפילו ישראל הדר בעיר שיש בה עבודה זרה אסור לילך לרחוב שעבודה זרה שם וכו'. [בדק הבית] כן כתוב בארחות חיים (סימם כא הלכות עבודה זרה אות ו ד"ה וליכנס) בשם הרשב"א לפי פירוש רש"י שפירש טעמא משום חשדא [עד כאן]."

ופסק בשולחן ערוך²⁴ גבי עיר שיש בה עבודה זרה דהדין שאסור לילך באותה עיר דווקא - באכסנאי, אבל בן עיר, מותר. ואם הולך בשיירא, מותר.

וכתב הרמ"א שם בהגה:

"שבחצר של עבודת כוכבים, י"א דדינו כעיר של עבודת כוכבים (טור בשם הרשב"א), ובזמן שאין העובדי כוכבים מתקבצים שם לתרפותן מותר ליכנס שם (טור בשם ר' יונה והרא"ש). וי"א דבכל עניין אסור, אם אין דרך עובר בו למקום אחר. אבל כשדרך עובר למקום אחר, לכולי עלמא מותר. וכן המנהג פשוט לילך דרך אותו חצר למקום אחר, (רשב"א) ומ"מ מדת חסידות הוא להתרחק מלילך בו אם יש לו דרך אחרת קצר כמוהו (ד"ע וכן משמע בספר חסידים)".

והפרישה²⁵ פסק:

"וכל שכן שאסור ליכנס לעולם לחצר עבודה זרה. פירוש אפילו בלא יום האיד: (ואפילו על עסקי רבים. כגון יום שמעמידים בו את המלך. רבי אברהם פראג. עד כאן המגיה.)."

ובאגרות משה שם פסק:

"ודין החצר הוא חצר שאין שם כלום והנידון הוא רק מפני החשד שלכן כשדרך עובר בו למקום אחר מותר".

24 יורה דעה סימן קמט סעיף ב.

25 פרישה יורה דעה סימן קמט אות ז.

ובשו"ת ציץ אליעזר²⁶ התייחס לדברי הרמ"א בדין כניסה לחצר כנסיה וכתב: "ידוע דהיכא שהרמ"א כותב י"א וי"א הלכה כי"א בתרא, וא"כ למדנו מכאן שאסור מדינא בכל עניין ליכנס לחצר של עבודת כוכבים אפילו בזמן שאין העובדי כוכבים מתקבצים שם לתרפותן [והגר"א שם בס"ק ז' מציין המקור לכך גם מדברי הרמב"ם בפיהמ"ש הנ"ל], ורק להשתמש בהחצר כדרך מעבר למקום אחר שצריך לילך מותר מעיקרא דדינא להשתמש בכזאת, אבל משום מדת חסידות יש להחמיר שלא ליכנס לחצר אפילו לשם מטרה כזאת אם יש לו גם דרך אחרת קצר כמוהו שיוכל לשמש לו כתחליף למקום המעבר וכו'".

למסקנה דדינא אין להיכנס לחצר של כנסיה אפילו אין שם כלום, משום החשד, אולם אם ישנו מעבר דרך החצר מותר לעבור בחצר וממדת חסידות להחמיר אם ישנה דרך חילופית שאינה ארוכה מדרך החצר.

ה. דין כניסה למסגד

כתב בחידושי הר"ן²⁷ בסוגיית העובד עבודה זרה מתוך יראה או מאהבה במחלוקת אביי ורבא:

"יכול אפילו נעבד כהמן פירש שהשתחואה הותרה לאדם שכמותך להשתחוות לפניו ולכבדו אבל אם היא השתחות של אלהות אע"פ שאינו עושהו אלוה ממש אסורה היא ולדעת אביי חייבין עליה מיתה שהשתחויה של המן השתחויה של אלהות היתה, ועל זה מסר מרדכי עצמו למיתה ואף על גב דקי"ל כרבא דפטור דאין חייבין עליה מיתה וחטאת, מ"מ מענין עבודת אלילים הוא ואף על גב דפטור אסור לעשות כן דבעבודת אלילים ובכל אביזרהא קי"ל בפרק בן סורר ומורה יהרג ואל יעבור. ולמדנו מכאן שהקדשים של כותים וגם המשוגע של הישמעאלי' אף על פי שאין טועין אחריהם לעשותן אלהות הואיל ומשתחוים לפניהם השתחואה של אלהות דין עבודת אלילים יש להן לכל דבר אסור של עבודת אלילים שלא בהדור לבד הם משתחוים פניהם שאין הדור למתים אלא כעניין עבודה של אלהות היא עבודתן".

ואם כן לפי הר"ן אסור להכנס למסגד כיוון שהישמעאלים משתחוים השתחוייה של ממש והוי כענין עבודה של אלהות.

26 חלק יד סימן צא.

27 מסכת סנהדרין דף סא עמוד ב.

ובשו"ת דברי יציב²⁸ כתב על הישמעאלים דאע"פ שאמונתם היא באל אחד מ"מ יש להם דין עבודה זרה, דהכפירה בתורת משה והאמונה לפי דעתם המזוהמה זהו בעצם ע"ז וכנ"ל²⁹ ולכן אסור להיכנס לבית טיפלותם כשם שאסור להיכנס לבית טיפלות הנוצרים. והביא ראייה לכך משו"ת הרדב"ז³⁰ ששאל השואל אם חייב למסור נפשו עליה, או דלמא לא כיון שהישמעאלים אינם עובדים ע"ז אדרבא מיחדים את ה' יחוד שאין בו דופי כמ"ש הרמב"ם בתשובה וכ"כ בחיבור וכו', וכתב הרדב"ז שם בתוך דבריו וז"ל:

"מי שאנסוהו לעזוב כל הדת כולה ולהיות כאחד מעמי הארץ ולכפור בכל תורת משה על אחת כמה וכמה שיהרג ואל יעבור, זאת ועוד אחרת שצריך להודות שהיה שם אצלם אדם שמעלתו היא למעלה ממעלת מרע"ה וזו הריסה בכל הדת וכו', ויגעתי ומצאתי שכתב הריטב"א ז"ל כדברי וז"ל: והוי יודע שאמונת הישמעאלים אעפ"י שהם מיחדים את השם, עבודה זרה גמורה חשיבא ליהרג ואל ימיר, שהרי המודה באמונתם כופר בתורת משה שאינה אמת כמות שהיא בידינו, וכל כיוצא בזה עבודה זרה גמורה היא, ולא אמרו בשאר מצות יעבור ואל יהרג במתכוון להעביר אלא כשאומרים לו חלל שבת/ כדי לעבור על דתך, לא שיאמרו לו חלל שבת/ שתהיה כמודה שאין תורתך אמת ולא ציווה הקדוש ברוך הוא לשמור את השבת כך שמעתי עכ"ל ז"ל".

וכן כתב בשו"ת ציץ אליעזר³¹ על מה שנשאל בדעת הר"ן וז"ל:

"ואשיבנו בראשונה כי הר"ן איננו סותר את עצמו כלל. דבחידושיו בסנהדרין איננו מדבר על דין הישמעאלים שסוגדים שם, אלא מדבר על דין 'הבתים' שסוגדים שם, ובלשונו על דין 'הקדשים' שלהם, והיינו הבתים.

ואילו בתשובתו שם הוא מדבר על הישמעאלים' לומר שאין יינם אסור אלא בשתיה ולא בהנאה כלל לפי שאינם עובדי עבודה זרה ואין בינם משום ניסוך, דבר זה שאינם עובדי עבודה זרה הרי הר"ן בעצמו בחידושיו שם ג"כ מדגיש זאת וכותב 'שאיין טועין אחריהם לעשותן אלהות', ובכל זאת סובר דבתייהם שאני.

ואם כן החילוק בינם לבין בתייהם לדעת הר"ן מבורר הנהו, והוא, דלעניין מגע יינם ס"ל להר"ן שאין נאסרין בהנאה הואיל שאינם עובדי עבודה זרה ממש,

28 חלק יורה דעה סימן מ.

29 כמו שהאריך שם בתשובה להוכיח אף משאר ראשונים ואחרונים.

30 חלק ד אלף קסג, צב.

31 חלק יח סימן מז.

אבל לעניין 'קדשיהם' (המסגדים) ס"ל להר"ן שאעפ"כ דין עבודה זרה יש להם לכל דבר איסור של עבודה זרה הואיל ומכל מקום עניין השתחוויותיהם לפנייהם הוא השתחואה של אלהות, וכלשונו שם 'כעניין עבודה של אלהות הוא עבודתן', אמנם 'כעניין' בכף הדמיון, אבל עכ"פ לא יצאו מידי סרך טומאה. ויעו"ש בספרי באות ג' מה שהבאתי שכותבים לחלק בכעין זה לגבי הנוצרים אפילו להסוברים דלא כהרמב"ם בזה וס"ל דאינם עובדי עבודה זרה ע"ש".

אולם הגר"ע יוסף זצ"ל אחר שהביא דברי הר"ן וסיעתו הביא את דברי הרמב"ם והאריך להוכיח דמה שכתבו הסוברים דהישמעאלים הרי הם כעכו"ם ואסור להיכנס בבית תפלתם היינו הישמעאלים בדורות הראשונים מה שאין כן בימינו וז"ל³²:

"אבל הרמב"ם בתשובה (הוצאת מקיצי נרדמים סימן שסט) כתב, אלו הישמעאלים אינם עובדי עבודה זרה כלל, וכבר נכרתה אמונת העבודה זרה מפיהם ומלבם, והם מיחדים לאל יתברך יחוד כראוי, יחוד שאין בו דופי, ואם יאמר אדם שהבית שהם מקלסים בו בית עבודה זרה הוא, וצפונה בתוכו עבודה זרה שהיו עובדים אותה אבותיהם, מה בכך, אלו המשתחווים כנגדו היום אין לבם אלא לשמים, וכבר אמרו בסנהדרין (סא, ב) שהמשתחוה לבית עבודה זרה וכסבור בית הכנסת הוא הרי לבו לשמים. ולכן אלו הישמעאלים היום כולם נכרתה עבודה זרה מפיהם, רק טעותם וטפשותם בשאר דברים, אבל ביחוד ה' אין להם טעות כלל. ואמת שהיה לישמעאלים מקודם שלשה מיני עבודה זרה, פעור ומרקוליס וכמוש, וכולם מפורשים וידועים מקודם שתעמוד דת הישמעאלים, אבל היום אומרים הישמעאלים כי זה שנשליך אבנים, בפני השטן אנו משליכים אותם כדי לערבבו וכו'. עכת"ד. וכן פסק הרמב"ם (פרק יא מהלכות מאכלות אסורות הלכה ז): 'כל גוי שאינו עובד עבודה זרה, כגון אלו הישמעאלים יינם אסור בשתיה ומותר בהנאה, 'וכן הורו כל הגאונים', אבל אותם העובדים עבודה זרה סתם יינם אסור בהנאה'. וז"ל הרשב"א בתורת הבית (קל, ב): 'גר תושב אינו אוסר יין במגעו, וכן יינו מותר בהנאה, ומכאן שמכו הגאונים להתיר מגען של ישמעאלים אלו בהנאה, שהרי אינם עובדים ע"ז וכו', ע"ש. גם בשו"ת הרשב"ץ (חלק ב סימן מח) כתב, שאין חולק בהיתר הנאה של מגע ישמעאל ביין שלנו, ואפילו נגע בכוונה, שכבר הסכימו הגאונים דלאו עובדי עבודה זרה הם, ואדרבה היין אסור להם ונמאס עליהם ואיך ינסכוהו. ומיהו סתם יינם אסור בהנאה משום גזרת בנותיהם, וכמ"ש הרמב"ן. ע"כ. (וע"ע בשו"ת הרשב"ץ חלק ג סימן קמח). גם הר"ן

פרק ר' ישמעאל (נו, א) ד"ה גופא, הביא דברי הרמב"ן שלפי מ"ש הגאונים שישמעאלים אלו אינם עובדי עבודה זרה מגען ביין שלנו מותר בהנאה אבל לא סתם יינם. ע"ש. ומרן בשו"ע (סימן קכד סעיף ו) כתב, כל נכרי שאינו עובד עבודה זרה יינו אסור בשתיה ומותר בהנאה, וכן מגעם ביין שלנו, וכתב הט"ז שם דהיינו הישמעאלים. נמצא שהגאונים הראשונים שאמרו שהישמעאלים עובדי עבודה זרה הם, כוונתם על הישמעאלים בדורות ראשונים שעדיין היו אדוקים בעבודה זרה. וכמ"ש הרמב"ם בתשובה הנ"ל שאז היו להם שלשה מיני עבודה זרה, אבל בהמשך הדורות הגיעו למסקנא נכונה ביחוד ה', שאין עוד מלבדו. (ובספר טהרת המים (מעין י אות כז) הקשה על מ"ש הרמב"ם ומרן הב"י סתם יינם של ישמעאלים מותר בהנאה, דלאו עובדי עבודה זרה הם, שהרי הם זורקין אבנים למרקוליס, כמ"ש הר"א בן עזרא וכו', אשתמטיתיה מ"ש הרמב"ם בתשובה הנ"ל, שעמד בזה, והשיב, שאף שכן היו עושים הישמעאלים מקודם, אבל היום הם אומרים נשליך אבנים בפני השטן, ואינם עובדים עבודה זרה. ע"ש)."

אשר על כן נראה להתיר להיכנס בשעת הצורך למסגד של הישמעאלים דהיום אין להחשיבם כעובדי עבודה זרה.

1. סיכום

1. חיילים הנמצאים בסיוור שנערך מעת לעת בסדרת חינוך על ידי צה"ל ובסיוור נכנסים לכנסיות הנוצרים, אסור להיכנס לאותן כנסיות אלא ימתינו בחוץ.
2. אסור אף להיכנס לחצר הכנסיה כדי להמתין לקבוצה משום החדש.
3. אם דרך חצר הכנסיה ישנו מעבר לצד האחר להמשך הסיוור אם הוא מקצר מותר לעבור דרכו אולם אם ישנו מעבר שלא דרך חצר הכנסיה ואינו ארוך יותר מדרך החצר ראוי לעבור דרכו.
4. מותר להיכנס למסגדים בסיוור והמחמיר תבוא עליו הברכה.